

SYMBOLAE EUROPÆAE

POLITECHNIKA KOSZALIŃSKA

SYMBOLAE EUROPAEAE

STUDIA HUMANISTYCZNE
POLITECHNIKI KOSZALIŃSKIEJ

nr 8

Filozofia, historia, język i literatura, nauki o polityce

KOSZALIN 2015

ISSN 1896-8945

Komitety Redakcyjny
Bolesław Andrzejewski (przewodniczący)
Zbigniew Danielewicz
Małgorzata Sikora-Gaca (sekretarz)

Redaktor statystyczny
Urszula Kosowska

Przewodniczący Uczelnianej Rady Wydawniczej
Mirosław Maliński

Projekt okładki
Agnieszka Bil

Skład, łamanie
Karolina Ziobro

© Copyright by Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej
Koszalin 2015

WYDAWNICTWO UCZELNIANE POLITECHNIKI KOSZALIŃSKIEJ
75-620 Koszalin, ul. Raławicka 15-17

Koszalin 2015, wyd. I, ark. wyd. ..., format B-5, nakład 100 egz.
Druk

Spis treści

FILOZOFIA

BOLESŁAW ANDRZEJEWSKI

Komunikacyjne aspekty filozofii chrześcijańskiej w średniowieczu 7

ZBIGNIEW DANIELEWICZ

Leszka Kołakowskiego apologia Jezusa w kulturze Europy 19

MAGDALENA FILIPIAK

Status konsensualnej koncepcji prawdy w komunikacyjnym projekcie filozofii Karla-Otto Apla 33

HISTORIA

BOGUSŁAW POLAK

Biskup Józef Gawlina wobec powstań śląskich i wielkopolskiego 1918-1921 45

MICHAŁ POLAK, KATARZYNA POLAK

Działalność Polskiego Komitetu Ruchu Europejskiego na rzecz sprawy polskiej w latach 1964-1978 57

JĘZYK I LITERATURA

ELŻBIETA JUSZCZAK

Oswoić arcydzieło – szkic o Śniegu Orhana Pamuka 67

MARTYNA GIBKA

The Functions of Proper Names in the Literary Work of Art 79

LIDIA SUDAKIEWICZ

Nazwiska w księdze małżeństw parafii zakrzewskiej w Złotowskiem (lata 1850-1860) 91

NAUKI O POLITYCE

PAULINA BŁAŻEJEWSKA

Polska polityka zagraniczna wobec „pomarańczowej rewolucji” 111

ŁUKASZ JUREŃCZYK

Germany in the process of unifying the country and Europe 121

KATE VACARCHUK

Modern Mixed Model and Hybrid Systems of Local Self-Government in the Cases of Spain and Latin American Countries 139

RECENZJE I ARTYKUŁY RECENZYJNE

WALDEMAR HANDKE

Węgry premiera Viktora Orbana. Kilka uwag na kanwie książki „Węgry – co tam się dzieje”. 147

WALDEMAR HANDKE

W walce z mitem demokratyzującej Europę Zachodnią roli pokolenia 1968 roku. Kilka uwag o książce Götza Aly’ego pod znamienym tytułem „Unser Kampf ’68...” 161

ZBIGNIEW DANIELEWICZ

Recenzja publikacji Brunona Hołysta: Bezpieczeństwo. Ogólne problemy badawcze, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014, Bezpieczeństwo jednostki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014, Bezpieczeństwo społeczeństwa, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2015 173

ELŻBIETA JUSZCZAK

Recenzja: S. Koper, Życie prywatne elit władzy PRL, Warszawa 2015. Historyczny tabloid 179

MAŁGORZATA SIKORA-GACA

Recenzja: P. Augustyniak, Homo Polacus. Eseje o polskiej duszy, Wydawnictwo Znak, Kraków 2015 185

Działalność Polskiego Komitetu Ruchu Europejskiego na rzecz sprawy polskiej w latach 1964-1978

Celem niniejszego artykułu jest zasygnalizowanie prowadzonego przez autorów wątku badawczego, dotyczącego wkładu uchodźstwa polskiego w propagowanie idei zjednoczonej Europy na przykładzie analizy funkcjonowania Polskiego Komitetu Ruchu Europejskiego. Na wstępie należy zaznaczyć, że zagadnienie integracji gospodarczo-politycznej w ramach Wspólnot Europejskich po II wojnie światowej jest mocno widoczne w pracach naukowych i publicystycznych polskiego uchodźstwa we Francji, krajach Beneluksu a przede wszystkim w Wielkiej Brytanii – blisko najwyższych władz polskich na obczyźnie³.

Proces integracji europejskiej był szeroko popierany przez przedstawicieli władz polskich na uchodźstwie. Zdawano sobie sprawę, że Europa silna, jednocząca się gospodarczo, będzie poprzez powiązania handlowe mogła skuteczniej wpływać na otwieranie się polityczne komunistycznej Polski oraz innych satelitów Związku Sowieckiego. W rozważaniach nad rozwiązaniami integracyjnymi dla Europy podnoszono wielokrotnie potrzebę zaangażowania krajów Europy

¹ **Michał Polak** – doktor habilitowany nauk humanistycznych (historia), Wydział Humanistyczny Politechniki Koszalińskiej.

² **Katarzyna Polak** – magister ekonomii, Wydział Nauk Ekonomicznych Politechniki Koszalińskiej. Doktorantka na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych UKSW.

³ Dorobek uchodźstwa polskiego w Wielkiej Brytanii w omawianym okresie stanowią dziesiątki opracowań i broszur, w których autorzy zawarli głębokie przemyślenia i wyniki analiz, dotyczących problematyki integracji europejskiej, uwzględniające również ukazanie wkładu Polski do idei europejskiej, jej rolę dla zaawansowania procesu integracyjnego i prognozy potencjalnego dołączenia wolnej Polski do Wspólnot. Generalnie patrzono na proces integracji Europy przez pryzmat szans na wyzwolenie Polski spod jarzma sowieckiego. Przykładowo warto zwrócić uwagę na takie tytuły jak: A. Bregman, *Polska i nowa Europa*, Londyn 1963; L. Frendel, P. Wandycz, *Zjednoczona Europa. Teoria i praktyka*, Londyn 1965; M. Gamarnikow, *Polska, wspólny rynek i zjednoczona Europa. Próba perspektywicznej analizy*, Londyn 1966; *Miejsce Polski w Europie*, opr. zbiorowe, Wydawnictwo Polskiego Komitetu do Spraw Współpracy i Bezpieczeństwa w Europie, Londyn 1973. Nieprzerwanie wydawano także czasopisma o tematyce europejskiej, w tym np. angielskojęzyczny „Polish Affairs and Problems of Central and Eastern Europe”.

Środkowej w ten proces. Obok oficjalnych deklaracji politycznych nie mniej ważne były działania organizacji stowarzyszeniowych propagujących integrację. Ruch Europejski pełnił wśród tych organizacji szczególną rolę, gdyż łączył pod swoją egidą dziesiątki mniejszych organizacji, propagujących ideę federacji europejskiej⁴.

Utworzenie PKRE

Polski Komitet Ruchu Europejskiego (PKRE) powstał w wyniku starań grupy polskiej pod przewodnictwem ambasadora Edwarda Raczyńskiego, która współpracowała z Ruchem Europejskim od początku jego istnienia⁵. Zebranie inauguracyjne Komitetu odbyło się 17 kwietnia 1964 r. w Londynie. Do Komitetu wstąpiły wtedy 54 osoby⁶. Na zebraniu inauguracyjnym uchwalono regulamin Komitetu, który stał się zarazem jego statutem.

Do Prezydium Polskiego Komitetu Ruchu Europejskiego zostali wybrani: Edward Raczyński jako przewodniczący, Kajetan D. Morawski, Adam Ciołkosz i Stefan Glaser jako wiceprzewodniczący, Jan Starzewski jako sekretarz generalny, Antoni Dargas, Stanisław Grocholski, Stanisław Lis, Kazimierz Sabbat i Franciszek Wilk jako członkowie.

⁴ Ruch Europejski został założony 25 października 1948 r. w wyniku postanowień Kongresu Europejskiego w Hadze. Skupił on z inicjatywy W. Churchilla różne grupy federalistów. Ruch sięga korzeniami idei Unii Paneuropejskiej, lansowanej po I wojnie światowej przez Richarda Coudenhove-Kalergiego. Głównym celem Ruchu Europejskiego jest inspirowanie integracji europejskiej. Do najważniejszych osiągnięć Ruchu Europejskiego zalicza się powołanie Rady Europy, uchwalenie Europejskiej Konwencji Ochrony Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, czy utworzenie Kolegium Europejskiego w Brugii. Do głównych zadań tej organizacji należy działalność informacyjna i oświatowa, której celem jest rozpowszechnianie idei europejskich oraz mobilizowanie sił politycznych, które potrafiłyby je urzeczywistnić. Ruch Europejski dąży do federalnej struktury zjednoczonej Europy, na czele której stałby rząd kontrolowany przez Parlament Europejski. Podstawą tej struktury byłaby uchwalona wcześniej wspólna europejska konstytucja. Do Ruchu Europejskiego należeli m.in. J. Monnet, R. Schuman, K. Adenauer, W. Hallstein, A. de Gasperi, J. Retinger, Paul H. Spaak (zob. Z. Doliwa-Klepacki, *Encyklopedia organizacji międzynarodowych*, Warszawa 1997, s. 517; K. Łastawski, *Od idei do integracji europejskiej. Od najdawniejszych idei do Unii 25 państw*, Warszawa 2004, s. 120 i nast.).

⁵ Por. A. Borzym, J. Sadowski, *Polscy Ojcowie Europy*, Warszawa 2007, s. 196-197. Autorzy prezentują krótko podstawowe założenia PKRE oraz przykłady jego działalności w latach 60-tych.

⁶ Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. Gen. Sikorskiego w Londynie (dalej AIPMS), Kol. 626, Protokół z zebrania inauguracyjnego.

Polski Komitet Ruchu Europejskiego wyłonił dwie sekcje – w Paryżu i w Brukseli. Sekcji Paryskiej przewodniczył ambasador Kajetan Morawski, w Brukseli przewodnictwo objął Stefan Glaser.

Francuski Oddział Polskiego Komitetu Ruchu Europejskiego ukonstytuował się 8 grudnia 1964 r. Przewodniczącym został Kajetan Morawski, wiceprzewodniczącym dr Stanisław Paczyński, sekretarzem Tadeusz Parczewski, członkami m.in. ppłk. Marian Czarnecki, Leon Epstein i Eugeniusz Zaleski⁷.

Zebrańie konstytucyjne oddziału brukselskiego odbyło się 21 grudnia 1964 r. Przewodniczącym Oddziału wybrany został Prof. S. Glaser, wiceprzewodniczącym Jerzy Drobnik, sekretarzem Franciszek Gałązka. Poza wyżej wymienionymi do organizacji przystąpili: dr Jan Kułakowski, Tadeusz Plater Zyberk, Józef Rzemieniecki, Jakub Sobieski, Stanisław Merło, Jacek Rząd i dr Rudolf Wilczek⁸.

Organizacja i cele

Podstawą funkcjonowania PKRE był regulamin uchwalony na zebraniu inauguracyjnym 17 kwietnia 1964 r. Zawiera on poza zwyczajowymi zapisami dla tego typu organizacji, także szczegółowe cele oraz sposoby ich realizacji⁹. Praktycznie wszystkie cele PKRE silnie wiążą jego misję z walką o sprawę polską na arenie europejskiej.

Do celów Komitetu należał zatem udział w Ruchu Europejskim, w którym Polacy byli czynni praktycznie od jego założenia, i w ramach tegoż szeroko zakrojona działalność na rzecz zjednoczenia Europy. Kolejnym celem było reprezentowanie w obrębie Ruchu Europejskiego sprawy niepodległości Polski, jej myśli demokratycznej i politycznego, ekonomicznego i kulturalnego związku z Europą. Koresponduje z tym celem kolejny zapis, dotyczący prowadzenia na terenie Zachodniej Europy akcji propagowania przyszłego uczestnictwa Polski w Zjednoczonej Europie. Kolejny punkt Regulaminu zapowiada prowadzenie badań nad rozwojem procesu integracji Europy, przede wszystkim z punktu widzenia interesów i przyszłości Polski oraz innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej oraz czuwanie, aby przyszłość ta była w dostatecznej mierze brana pod uwagę¹⁰. W ostatnim z celów działacze PKRE zapowiedzieli szerzenie

⁷ Zbiory Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. Gen. Sikorskiego w Londynie (AIPSM), Kol 626. Protokół z zebrania inauguracyjnego z 8.12.1964 r..

⁸ AIPMS, Kol 626. Protokół z zebrania inauguracyjnego z 21.12.1964 r..

⁹ AIPMS, Kol 626. Regulamin PKRE.

¹⁰ A. Borzym i J. Sadowski zwracają uwagę, że proponując powstanie PKRE Edward Raczynski uwzględnił wyniki konferencji Ruchu Europejskiego, jak odbyła się w styczniu 1964 r. Tematyka obrad wyraźnie sygnalizowała zwiększenie zainteresowania Ruchu losem państw położonych za żelazną kurtyną (zob. *Report of a Conference of the European Movement arranged by the Central and Eastern European Commission*,

wśród społeczeństwa polskiego w Kraju i w wolnym świecie idei zjednoczonej i zespolonej Europy.

Działacze Komitetu określili również najważniejsze sposoby działania tego stowarzyszenia. Za podstawową zasadę funkcjonowania uznano zajmowanie się wszelkimi sprawami, które stanowiły przedmiot zainteresowań Ruchu Europejskiego. Poza tym pierwszym zapisem praktycznie wszystkie kolejne odnoszą się bezpośrednio lub pośrednio do działalności na rzecz sprawy polskiej. Miało to być m.in. wykorzystywanie struktury organizacyjnej Ruchu Europejskiego do propagowania idei Polski w zjednoczonej Europie jak również wzmacnianie kontaktów i współpracy z organizacjami działającymi na rzecz integracji Kontynentu. Zaplanowano prowadzenie działalności informacyjnej, korespondencyjnej oraz dyskutowanie w obrębie Komitetu i w polskich ośrodkach zainteresowanych kwestią zjednoczenia Europy. Co jest także istotne, zapowiedziano inicjowanie i prowadzenie badań nad procesami zjednoczeniowymi w obrębie Europy ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowo-Wschodniej. Twórcy PKRE chcieli również podjąć akcję publicystyczną w polskich i obcych organach informacyjnych.

Struktura organizacyjna PKRE prezentowała się następująco. Siedzibą Komitetu był Londyn. Naczelną władzę Komitetu stanowiło jego Ogólne Zebranie, które odbywać się miało raz do roku. Ogólne Zebranie miało wysłuchiwać sprawozdania Prezydium i przekazywać do Prezydium swoje inicjatywy. Ogólne Zebranie wybierało większością głosów na okres dwóch lat prezydium, w skład którego wchodził: przewodniczący, 2 wiceprzewodniczących, sekretarz generalny i 4 członków. Członkostwo Komitetu było indywidualne. Prezydium dokonywało kooptacji członków spośród osób, które chciały brać udział w pracach PKRE. W okresach między Ogólnymi Zebraniem Komitetu Prezydium kierowało jego pracami i reprezentowało go na zewnątrz. Prezydium organizować mogło oddziały obejmujące członków przebywających w poszczególnych krajach oraz powoływać dla określonych celów odrębne komórki zadaniowe. Oddziały te i komórki działać miały zgodnie ze wskazówkami Prezydium i miały składać mu swe sprawozdania¹¹.

Działalność PKRE

Stojący na czele PKRE Edward Raczyński starał się o poprawę relacji z Niemcami, co zaowocowało konferencją historyków polskich i niemieckich, która odbyła się w marcu 1964 r. w Londynie. Działanie to spotkało się z propagandowymi atakami prasy krajowej, nie było też jednomyślności pośród uchodźstwa polskiego. Należy jednak podkreślić, że w pierwszych latach dzia-

Bruksela 1964. Podaję za: A. Borzym, J. Sadowski, *Polscy Ojcowie Europy*, Warszawa 2007, s. 197).

¹¹ AIPMS, Kol. 626.

łałości PKRE E. Raczyński swoją osobą niewątpliwie konsolidował organizujący się Komitet.

1 czerwca 1965 r. Polski Komitet Ruchu Europejskiego zorganizował w porozumieniu z European Atlantic Group¹² odczyt Zbigniewa Brzezińskiego, w którym wzięło udział ponad 200 osób. Z. Brzeziński, doradca Białego Domu w sprawach polityki zagranicznej, omawiał podstawy polityki Stanów Zjednoczonych wobec Europy, przy czym poruszył sprawę rozszerzenia integracji Europy na kraje środkowo-wschodniej Europy.

Niewątpliwie w pierwszych latach istnienia PKRE poszukiwał swojej formuły działania. W celu rozwinięcia możliwości oddziaływania na otoczenie członkowie Komitetu wzięli udział w przygotowaniu Światowego Zjazdu Polski Walczącej, który obradował w maju 1966 r. w Instytucie Polskim im. Gen. Sikorskiego w Londynie. Ważne miejsce w tematyce Konferencji zajęły rozważania na temat zjednoczenia Europy. Zaakcentowano potrzebę utworzenia szerokiej wspólnoty europejskiej złożonej nie tylko z krajów Europy Zachodniej, ale również Środkowej i Wschodniej. Podkreślono że tylko cała Europa, połączona z Europą Środkowo-Wschodnią mogłaby skutecznie wzmocnić pokój, bezpieczeństwo oraz wszechstronny rozwój¹³. Rozważano także korzyści ekonomiczne, jakie dla Polski mogłaby przynieść integracja w ramach wspólnego rynku.

W 1966 r. przewodniczący Prezydium Polskiego Komitetu Ruchu Europejskiego amb. E. Raczyński przekazał Stefanowi Glaserowi memorandum w sprawie regulacji Wisły, które zostało skierowane 24 grudnia 1966 r. przez przewodniczącego Oddziału w Brukseli prof. S. Glasera do przewodniczącego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, do Ministerstwa Spraw Zagranicznych i do Senatu w Brukseli. Memorandum zostało życzliwie przyjęte. Nadesłane odpowiedzi dowodziły, że projekt regulacji Wisły wzbudził duże zainteresowanie w belgijskich kołach rządowych oraz u władz Ruchu Europejskiego¹⁴.

W 1971 r. PKRE zaangażował się w promowanie wejścia Wielkiej Brytanii do EWG. Wydał m.in. rezolucję prezentującą wnioski dla Polski, wynikające

¹² European Atlantic Group – organizacja założona w 1954 r. m.in. przez Michaela Johna Laytona (ówczesnego wiceprzewodniczącego Rady Europy) i Elinę Dangerfield (dziennikarkę „The Guardian”), zrzeszająca parlamentarzystów, przedstawicieli przemysłu, handlu, bankowości i dziennikarzy. Jej głównym celem było promowanie ścisłych kontaktów między krajami Europy i Ameryki dzięki spotkaniom odbywającym się w Wielkiej Brytanii. Podczas takich spotkań dyskutowano o problemach i możliwościach współpracy politycznej i ekonomicznej. Szczegółowo na ten temat zob.: *European Atlantic Group*, www.eag.org.uk [dostęp: 15.05.2015].

¹³ Szczegółowo na ten temat: A. Borzym, J. Sadowski, *Polscy Ojcowie...*, dz. cyt., s. 197.

¹⁴ AIPMS, Kol. 626.

z dotychczasowego stanu integracji europejskiej. W punkcie 2. stwierdzono, że procesy demokratyczne i poszerzanie strefy wolności w krajach satelickich ZSRS w dużej mierze ma związek z integracją Europy Zachodniej. Bazując na takim rozumowaniu PKRE poparł działania brytyjskie, mające na celu wejście do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Także w 1975 r., w obliczu zbliżającego się referendum w którym społeczeństwo brytyjskie miało zdecydować o pozostaniu lub wystąpieniu ze Wspólnot, Komitet udzielił poparcia zwolennikom pozostania w strukturach wspólnotowych, prowadząc na tym polu ożywioną dyskusję z Ernestem Wistrichem, przewodniczącym Brytyjskiego Komitetu Ruchu Europejskiego. Dla potrzeb akcji informacyjnej został utworzony Polski Komitet dla Wielkiej Brytanii w Europie (Polish Comitee for Britain in Europe)¹⁵.

PKRE nie zawsze podporządkowywał swoje stanowisko nadrzędnemu Ruchowi Europejskiemu. W 1967 r. na przykład oprotestowano projekt postanowienia władz Ruchu Europejskiego, zmniejszającego liczbę przedstawicieli emigracyjnych Komitetów Narodowych w Radzie Międzypaństwowej oraz osłabiających ich prerogatywy (pozbawiając prawa głosu). We wnioskach z posiedzenia zarządu PKRE z 21 marca 1967 r. stwierdzono, że ratyfikowanie projektu przez organy Ruchu Europejskiego spowodowałaby wystąpienie PKRE ze struktur Ruchu¹⁶. 23 kwietnia tegoż roku E. Raczyński udał się do Godesbergu na zjazd Ruchu Europejskiego aby bronić też PKRE.

Przykładem autonomicznego reagowania na inicjatywę Ruchu Europejskiego może być również uchwała PKRE z 27 lipca 1974 r., w której członkowie Komitetu sprzeciwili się organizowanemu przez Ruch Europejski projektowi „spowodowania utworzenia w krajach europejskich w zasięgu sowieckim, ośrodków-klubów czy grup dyskusyjnych dla propagowania zjednoczonej Europy, t.j. zagadnienia, które zdaniem inicjatorów tego projektu, jest tam mało znane a stąd niepopularne. Te ośrodki miałyby następnie odbywać zebrania dyskusyjne z odpowiednimi czynnikami zachodnio-europejskimi”¹⁷.

W uchwale działacze PKRE uzasadnili swój sprzeciw wobec działań Ruchu Europejskiego. Inicjatywa Ruchu Europejskiego została podjęta za wiedzą władz komunistycznych bloku państw satelickich ZSRS, od których dobrej woli zależęć miało jej powodzenie. Wymiana myśli z tymi władzami była jednym z głównych motywów planu. Został on narzucony narodowym komitetom uchodźczym, którym przypisywano nawet rolę jego inicjatorów. Komitet Polski, który nie został powiadomiony o losach projektu od czasu wniesienia go na zebraniu Rady Federalnej w Rzymie w czerwcu 1973 r., zakładał przeciw niemu sprzeciw jako postępowaniu nieprzemyślanemu i szkodliwemu. PKRE za

¹⁵ AIPMS, Kol. 626.

¹⁶ AIPMS, Kol. 626. Sprawozdanie z posiedzenia zarządu PKRE z 21.03.1967 r.

¹⁷ AIPMS, Kol. 626. Uchwała PKRE z 27.07.1974 r.

naiwność uznał oczekiwanie szczerości i dobrej woli ze strony obozu komunistycznego, który tak wytrwale zwalczał polityczne i gospodarcze jednoczenie się wolnych krajów europejskich. Dla ujarzmionych narodów świadomość, że narzuceni im przez Moskwę prześladowcy mieli stać się przedmiotem komplementów i ufnych gestów Ruchu Europejskiego, mogła tylko wzbudzić gorycz i nadszarpnąć zaufanie do wolnej Europy.

Na uwagę zasługują wskazówki przekazane w powyższej uchwale dla władz Ruchu Europejskiego. Komitet Polski wyraził nadzieję, że znajdzie poparcie u wszystkich komitetów uchodźczych i zrozumienie dla swojego stanowiska Rad Narodowych i organizacji uczestniczących w Ruchu Europejskim. Według członków PKRE wdzięczność narodów uciśnionych oraz ich przywiązanie do idei zjednoczonej Europy, wywołałoby śledzenie i oprostowywanie popełnianych na ich terenie nadużyć a nie pokątne rozmowy z władzami komunistycznymi.

Treści programowe

Z inicjatywy Polskiego Komitetu Ruchu Europejskiego została wydana w Londynie broszura: *Polska, Wspólny Rynek i Zjednoczona Europa – próba perspektywicznej analizy* – w opracowaniu Michała Gamarnikowa, publicysty i komentatora Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Przedmowę napisał dr Jan Starzewski – kierownik Działu Zagranicznego Egzekutywy Zjednoczenia Narodowego.

Zwróćmy szczególną uwagę na rolę Polski w rozważaniach M. Gamarnikowa. W pracy tej Autor ocenił rolę Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej w procesie integracji kontynentu i przeanalizował szanse współpracy Polski z tą instytucją. We wstępie do broszury Gamarnikowa Jan Starzewski postawił tezę, że w obecnych warunkach na świecie żaden kraj nie może działać gospodarczo w sposób odosobniony. Byłaby to bowiem izolacja gospodarki tego państwa wobec dynamicznego rozwoju gospodarki światowej. Podobnie uważa M. Gamarnikow¹⁸. Jan Starzewski i M. Gamarnikow podkreślili, że najlepszym rozwiązaniem byłaby możliwość wejścia Polski do EWG. Bo przecież ekonomika wysoko uprzemysłowionych krajów Europy Zachodniej i gospodarka polska mają na dłuższą metę charakter dopełniający się: „Zachód może nam zaoferować kapitał, Polska zaś członkom Wspólnoty pracę. Korzyści jakie naszemu krajowi może przynieść ta współpraca są oczywiste. Poza nowymi możliwościami dla nadwyżek siły roboczej są to atrakcyjne rynki zbytu dla polskich produktów przemysłowych i rolnych oraz zaplecze jednego z największych potencjałów ekonomicznych na świecie. Interes Polski wymaga udziału naszego

¹⁸ M. Gamarnikow, *Polska, Wspólny Rynek i Zjednoczona Europa. Próba perspektywicznej analizy*, Londyn 1966, s. 39.

kraju w procesie ogólnoeuropejskiej integracji gospodarczej”¹⁹. Miały się to okazać słowa prorocze.

M. Gamarnikow przeanalizował następnie sytuację przemysłu polskiego w obliczu potencjalnego rozpoczęcia w przyszłości procesu integracji. Mimo szybkiego stosunkowo tempa rozwoju przemysłu po roku 1945, Polska w latach sześćdziesiątych była w dalszym ciągu obszarem opóźnionym w rozwoju ekonomicznym. Osiągnięcie tego, co w procesie rozwoju każdego kraju określa się mianem *take off stage*, byłoby dla Polski, w oparciu o własne możliwości ekonomiczne, sprawą wielu dziesięcioleci. Struktura przemysłowa, która powstała po wojnie była w ocenie Gamarnikowa aharmonijna i wymagała olbrzymich nakładów kapitału dla osiągnięcia niezbędnej równowagi między istniejącym już potencjałem przemysłu ciężkiego, a niezbędnymi inwestycjami w przemyśle lekkim, przetwórczym, w rolnictwie oraz w usługach. Autor dowodzi, że tego dopływu kapitału kraje RWPG nigdy Polsce zapewnić nie mogły, gdyż same cierpiały na dotkliwy deficyt środków inwestycyjnych. Wśród krajów bloku komunistycznego Polska była poza tym w wyjątkowo trudnej sytuacji na skutek ostrej dysproporcji pomiędzy potencjałem siły roboczej a zasobami kapitałowymi. Na skutek tej dysproporcji istniało w Polsce rzeczywiste choć starannie przez władze komunistyczne ukrywane wysokie bezrobocie²⁰.

M. Gamarnikow jest zarazem zdania, że „Polsce powinno zależeć na silnej i dobrze zintegrowanej Europie ponieważ silna gospodarczo i zespólna w jedność działania Wspólnota na pewno wykazałaby większe zrozumienie dla społecznych i ekonomicznych potrzeb polskiej gospodarki w okresie przejściowym niż unia celna, która jest zlepkiem państw kierujących się przede wszystkim egoistycznymi, narodowymi interesami gospodarczymi”²¹.

Omawiana wyżej praca M. Gamarnikowa, rozwijająca jego tezy z poprzednich publikacji, stanowi swego rodzaju manifest PKRE. Jest to wizja generalnie optymistyczna i subiektywna, ale dobrze oddająca oczekiwania uchodźstwa polskiego w tym okresie. Jak miały pokazać wydarzenia kolejnych dziesięcioleci, potrzeba było jeszcze prawie 40 lat, aby tezy PKRE mogły się ziścić.

Zakończenie

Członkowie Polskiego Komitetu Ruchu Europejskiego bardzo krytycznie patrzyli na sytuację ekonomiczną Polski i współpracę Wspólnego Rynku z naszym krajem. Stawiali niezwykle trafne diagnozy ekonomiczne i polityczne, których słuszność widać z perspektywy pięćdziesięciolecia. Działalność PKRE

¹⁹ M. Gamarnikow, *Polska, Wspólny Rynek i Zjednoczona Europa. Próba perspektywicznej analizy*, Londyn 1966, s. 4; zob. także: T. Sznajderski, *Polska i Europejska Wspólnota Gospodarcza – w emigracyjnej myśli ekonomicznej*, Koszalin 2001, s. 81-84.

²⁰ Tamże, s. 32-33.

²¹ Tamże, s. 43.

to tylko jedna z odsłon wytrwałej pracy uchodźstwa polskiego dla Kraju. Choć na przestrzeni lat stowarzyszenie to odnotowywało okresy mniejszej i większej aktywności, to dzisiaj należy pozytywnie ocenić jego wkład w uchodźczą myśl federacyjną, a równocześnie w działalność dla sprawy polskiej.

The activity of the Polish Committee of the European Movement for Polish cause in the years 1964-1978	
Streszczenie	Abstract
Celem niniejszego artykułu jest zasygnalizowanie prowadzonego przez autorów wątku badawczego, dotyczącego wkładu uchodźstwa polskiego w propagowanie idei zjednoczonej Europy na przykładzie analizy funkcjonowania Polskiego Komitetu Ruchu Europejskiego (PKRE). Członkowie PKRE, który powstał z inspiracji Edwarda Raczyńskiego w 1964 r. bardzo krytycznie patrzyli na sytuację ekonomiczną Polski i współpracę Wspólnego Rynku z naszym krajem. Stawiali trafne diagnozy ekonomiczne i polityczne, koncentrując się na badaniach naukowych, dyskursie politycznym i promowaniu „polskiego spojrzenia” na proces integracji europejskiej. Ich argumenty koncentrowały się na założeniu, że silna, zjednoczona Europa może zwiększyć szanse akcesji Polski do wolnego świata. Działalność PKRE to tylko jedna z odsłon wytrwałej pracy uchodźstwa polskiego dla Kraju. Choć na przestrzeni lat stowarzyszenie to odnotowywało okresy mniejszej i większej aktywności, to można pozytywnie ocenić jego wkład w uchodźczą myśl federacyjną, a równocześnie w działalność dla sprawy polskiej.	The purpose of this article is to present the research thread conducted by the authors on the Polish refugees in Western Europe contribution into promoting the idea of united Europe through the functioning of the Polish Committee of the European Movement (PCEM). Members of the Polish Committee of the European Movement, which was founded with inspiration of count Edward Raczyński in 1964, presented an accurate diagnosis of the current European integration process. They focused on research, political discussion and promoting the “Polish look” on the problem of European integration. Their argumentation focused on argument that strong, economically and politically integrated commonwealth may strengthen chances of Poland accession to free world. PCEM activity is just one of different activities of Polish exiles persistent work for their Country. Over the research period the association’s contribution into the Polish cause should be assessed positively.
Słowa kluczowe	Key word
uchodźstwo polskie na Zachodzie, Ruch Europejski, integracja europejska po II wojnie światowej	Polish refugees in the West, European Movement, European integration after World War II

Bibliografia

Zbiory Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. Gen. Sikorskiego w Londynie.

Bregman A., *Polska i nowa Europa*, Londyn 1963.

Doliwa-Klepacki Z., *Encyklopedia organizacji międzynarodowych*, Warszawa 1997.

Frendel L., Wandycz P., *Zjednoczona Europa. Teoria i praktyka*, Londyn 1965.

Gamarnikow M., *Polska, Wspólny Rynek i Zjednoczona Europa. Próba perspektywicznej analizy*, Londyn 1966.

Borzym A., Sadowski J., *Polscy Ojcowie Europy*, Warszawa 2007.

Łastawski K., *Od idei do integracji europejskiej. Od najdawniejszych idei do Unii 25 państw*, Warszawa 2004.

Miejsce Polski w Europie, opr. zbiorowe, Wydawnictwo Polskiego Komitetu do Spraw Współpracy i Bezpieczeństwa w Europie, Londyn 1973.

Report of a Conference of the European Movement arranged by the Central and Eastern European Commission, Bruksela, styczeń 1964.

Sznajderski T., *Polska i Europejska Wspólnota Gospodarcza – w emigracyjnej myśli ekonomicznej*, Koszalin 2001.